

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.83.2.20>

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ОБІГУ ЦИВІЛЬНОЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ЯК СКЛАДОВА ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ

Білак М.М.,
аспірант
кафедри конституційного, адміністративного
та фінансового права
Хмельницького університету управління та права
імені Л. Юзькова

Білак М.М. Адміністративна відповідальність за порушення правил цивільної вогнепальної зброї як складова державного контролю.

У статті проведено аналіз складів адміністративних правопорушень у сфері обігу цивільної вогнепальної зброї. У ході дослідження виявлено низку проблемних аспектів, які можуть негативно впливати на застосування відповідних норм Кодексу України про адміністративні правопорушення, та висловлено ряд пропозицій задля усунення зазначених прогалів. Зокрема, у публікації наголошено на необхідності диференціювати у ст. 85 КУпАП адміністративну відповідальність за порушення правил полювання залежно від виду тварин, які було добуто або яких намагався добути суб'єкт відповідного правопорушення, з урахуванням такс для обчислення розміру відшкодування збитків, завданих унаслідок порушення законодавства в галузі мисливського господарства та полювання (крім видів, занесених до Червоної книги України). У роботі також підкреслено доцільність розрізнення відповідальності у зазначеній вище статті Закону за рибальство із застосуванням вогнепальної зброї з огляду на критерій заподіяння чи незаподіяння відповідними діями шкоди іхтіофауні. Окрім того, автором запропоновано викласти диспозицію ст. 174 КУпАП в частині застосування вогнепальної зброї у наступній редакції: «Стрільба з вогнепальної зброї в невідведеному місці населеного пункту, в невідведеному місці поза населеним пунктом чи у відведеному місці з порушенням встановленого порядку» та провести у зазначеній нормі диференціацію відповідальності в залежності від місця вчинення адміністративного правопорушення як ознаки об'єктивної сторони. До того ж, з метою удосконалення та підвищення ефективності застосування адміністративно-правових приписів у науковій статті акцентовано увагу на дискусійних моментах об'єкта, об'єктивної сторони та суб'єкта складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 190 КУпАП; нормативного формулювання назви та диспозиції ст. 192 КУпАП; кола осіб, які входять до суб'єктного складу адміністративних правопорушень, передбачених ст.ст. 191–195 КУпАП; санкцій за вчинення адміністративних правопорушень, що передбачені ч. 1, 2, 4 ст. 85 та ст.ст. 174, 190–195 КУпАП.

Ключові слова: вогнепальна зброя, обіг вогнепальної зброї, адміністративна відповідальність, адміністративне правопорушення, законодавчі недоліки, конституційне право на захист життя та здоров'я особи.

Bilak M.M. Administrative liability for violations of civil firearms circulation rules as a component of state control.

The article provides an analysis of the compositions of administrative offenses in the sphere of circulation of civilian firearms. During the research, a number of problematic aspects were identified that could negatively affect the application of the relevant provisions of the Code of Ukraine on Administrative Offenses, and a series of proposals were put forward to address these gaps. In particular, the publication emphasizes the need to differentiate in Article 85 of the Code of Administrative Offenses the administrative responsibility for violations of hunting rules depending on the type of animals that have been hunted or attempted to be hunted by the subject of the respective offense, taking into account

the rates for calculating the compensation for damages caused as a result of violations of legislation in the field of hunting and game management (except for species listed in the Red Book of Ukraine). The paper also highlights the expediency of differentiation of liability in the aforementioned article of the Law for Fisheries with the use of firearms based on the criterion of causing or not causing damage to ichthyofauna by relevant actions. Furthermore, the author proposes to amend Article 174 of the Code of Administrative Offenses regarding the use of firearms in the following version: 'Shooting with firearms in an uncleared area of a populated area, in an uncleared area outside a populated area, or in a cleared area in violation of the established procedure' and to differentiate responsibility in the specified norm depending on the place of commission of the administrative offense as a feature of the objective side. Moreover, with the aim of improving and enhancing the effectiveness of the application of administrative-legal prescriptions, the scientific article focuses on the controversial aspects of the object, objective side, and subject of the composition of the administrative offense envisaged by Article 190 of the Code of Administrative Offenses; normative formulation of the title and disposition of Article 192 of the Code of Administrative Offenses; the circle of persons constituting the subjective composition of administrative offenses envisaged in Articles 191–195 of the Code of Administrative Offenses; sanctions for committing administrative offenses provided for in Parts 1, 2, 4 of Article 85 and Articles 174, 190–195 of the Code of Administrative Offenses.

Key words: firearms, circulation of firearms, administrative responsibility, administrative offense, legislative shortcomings, constitutional right to the protection of life and health of individuals.

Постановка проблеми. Значення адміністративної відповідальності в умовах сьогодення важко переоцінити, оскільки вона споконвіку була та залишається важливим засобом охорони суспільних відносин від протиправних посягань, ефективним інструментом стримування протиправної діяльності, інститутом стягнення за вчинені адміністративні правопорушення та важелем забезпечення правослужняної поведінки громадян.

Особливе місце в аспекті адміністративно-правової відповідальності в силу специфіки предмета та правовідносин, що з ним пов'язані, належить нормам, якими встановлено стягнення за порушення правил обігу цивільної вогнепальної зброї. Ці відносини потребують особливої уваги держави у зв'язку з невід'ємною властивістю вогнепальної зброї створювати загрозу для життя та здоров'я людини, докільля чи громадської безпеки у разі її неправомірного застосування. А тому юридично грамотна побудова диспозицій нормативних приписів, використання влучних законодавчих конструкцій та закріплення справедливих виду та розміру стягнень при встановленні адміністративної відповідальності за порушення правил обігу цивільної вогнепальної зброї здатне певною мірою убезпечити суспільство від ризиків застосування даного виду зброї усупереч її цільовому призначенню.

Стан опрацювання. Проблемам адміністративної відповідальності присвячено чимало праць В. Авер'янова, Ю. Битяка, В. Гарашука, С. Ківалова, Т. Коломойця, М. Корнієнка, Д. Лук'янця, В. Середюка та інших науковців. Питання обігу та застосування зброї в Україні, у свою чергу, досліджували П. Андрушко, О. Бандурка, Ю. Белінський, П. Біленчук, О. Бокій, С. Діденко, М. Єфімов, А. Комзюк, А. Корінець, А. Корнієць, Н. Куц, А. Терещук, І. Тишкевич та інші.

У той же час проблемні аспекти адміністративної відповідальності за порушення правил обігу цивільної вогнепальної зброї практично не вивчались вченими-правниками, а тому в умовах сьогодення потребують детального аналізу.

Метою статті є дослідження складів адміністративних правопорушень у сфері обігу цивільної вогнепальної зброї, виділення недоліків законодавчих приписів та шляхів їх удосконалення задля підвищення рівня безпеки у суспільстві та забезпечення дотримання суб'єктами аналізованих складів адміністративних правопорушень заборонних норм, що на них поширюються.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день Кодексом України про адміністративні правопорушення передбачено адміністративну відповідальність за вчинення наступних діянь у сфері обігу цивільної вогнепальної зброї: порушення правил полювання (полювання без належного на те дозволу; полювання забороненими знаряддями або способами), яке не мало (або мало) наслідком добування, знищення або поранення тварин (ч. 1, 2 ст. 85 КУпАП); грубе порушення правил рибальства (рибальство із застосуванням вогнепальної зброї) (ч. 4 ст. 85 КУпАП); стрільбу з вогнепальної зброї в населених пунктах і в не відведених для цього місцях, а також у відведених місцях з порушенням встановленого порядку (ст. 174 КУпАП); придбання, зберігання,

передачу іншим особам або продаж вогнепальної мисливської зброї без відповідного документа дозвільного характеру (ст. 190 КУАП); порушення правил зберігання, носіння або перевезення нагородної, вогнепальної мисливської зброї і бойових припасів громадянами, які мають відповідний документ дозвільного характеру на зберігання зазначеної зброї (ст. 191 КУАП); порушення встановлених строків реєстрації (перереєстрації) нагородної, вогнепальної мисливської зброї або правил взяття їх на облік в уповноваженому органі МВС України у разі зміни місця проживання (ст. 192 КУАП); ухилення від реалізації вогнепальної мисливської зброї і бойових припасів громадянами, у яких анульовано документ дозвільного характеру на їх зберігання і носіння (ст. 193 КУАП); продаж працівниками торговельних підприємств (організацій) вогнепальної мисливської зброї і бойових припасів підприємствам, установам, організаціям та громадянам, що не мають на це відповідного документа дозвільного характеру (ст. 194 КУАП); порушення правил зберігання або перевезення вогнепальної зброї і бойових припасів працівниками підприємств, установ, організацій, відповідальними за їх охорону, а так само використання ними зазначеної зброї і бойових припасів не за призначенням (ст. 195 КУАП) [1].

Проаналізувавши наведені вище нормативні приписи, доходжу до висновку, що законодавець не завжди належним чином враховує ступінь суспільної шкідливості окремих діянь, не звертає увагу на суб'єктний склад, об'єктивну сторону та предмет деяких адміністративних правопорушень, що, у свою чергу, унеможливує правозастосування відповідних охоронних норм на практиці, частково нівелює сутність адміністративної відповідальності та тим самим підриває авторитет держави у соціумі.

Зокрема, ведучи мову про склади адміністративних правопорушень, що передбачені ч. 1, 2 ст. 85 КУпАП, а саме – порушення правил полювання (полювання без належного на те дозволу; полювання забороненими знаряддями або способами), яке не мало (або мало) наслідком добування, знищення або поранення тварин [1], можемо помітити відсутність диференціації адміністративної відповідальності залежно від виду тварин, які було добуто або яких намагався добути суб'єкт відповідного правопорушення.

Слід зазначити, що дії, які складають об'єктивну сторону зазначених проступків, визначені Законом України «Про мисливське господарство та полювання». Так, відповідно до пунктів 1, 4 ч. 1 ст. 20 зазначеного вище законодавчого акта з метою раціонального використання мисливських тварин, охорони диких тварин, а також середовища їх перебування (в частині застосування вогнепальної зброї) забороняється: 1) полювання без відповідного дозволу на право користування вогнепальною мисливською зброєю у разі її використання; 2) полювання із застосуванням немисливської (у тому числі військової) вогнепальної зброї, а також нарізних вкладок, напівавтоматичної або автоматичної зброї з магазинами більш як на два патрони; 3) полювання на пернату дичину з нарізною вогнепальною зброєю або з використанням набоїв, споряджених кулями і шротом діаметром більше 5 мм (№ 0000); 4) полювання на хутрових звірів (крім вовка, снотовидного собаки, лисиці та шакала) з нарізною вогнепальною зброєю калібром більш як 5,6 мм; 5) полювання на копитних тварин з використанням малокаліберної гвинтівки під патрон кільцевого запалювання або набоїв, споряджених картечцю чи шротом [2].

Відповідні заборони продиктовані правотворцем задля забезпечення процесу полювання, збереження його звичаїв, а також з метою охорони тваринного світу та запобігання випадкам нерозумного та недоцільного добування тварин, яке зазвичай є наслідком застосування заборонених знарядь. Так, полювання на пернату дичину з використанням нарізної зброї чи шроту діаметром понад 5 мм в апріорі позбавлене будь-якого сенсу, оскільки здебільшого після влучання кулі чи шроту від птаха не залишається практично нічого. Аналогічна ситуація й з добуванням хутрових звірів (крім вовка, снотовидного собаки, лисиці та шакала) за допомогою нарізної зброї калібру понад 5,6 мм. Щодо полювання на копитних з використанням набоїв, споряджених шротом чи картечцю, або з застосуванням дрібнокаліберної гвинтівки, то така заборона обґрунтована тим, що відповідні знаряддя в основному завдають звіру поранень, після яких він здатен втекти від мисливця, проте з плином певного часу просто гине, стікаючи кров'ю. Таким чином, розглянуті заборони покликані запобігти випадкам марної втрати біологічного ресурсу української фауни.

У той же час, як нескладно помітити, при добуванні або знищенні тварин, які належать до різних видів, родин чи класів, тваринному світу заподіюється відмінна шкода, що, зокрема, також визнано державою при встановленні такс для обчислення розміру відшкодування збитків, завданих унаслідок порушення законодавства в галузі мисливського господарства та полювання

(крім видів, занесених до Червоної книги України), затверджених спільним наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України та Міністерства екології та природних ресурсів України № 301/222 від 19.06.2017 року. Так, до прикладу, згідно з положеннями зазначеного нормативно-правового акта за незаконне добування лося передбачено стягнення у сумі 80 000 гривень, козулі – 32 000 грн., зайця-русака – 8000 гривень, лисиці та качки – 1000 гривень [3].

Безумовно, зазначені вище такси стосуються цивільної відповідальності правопорушника, проте на них можна й орієнтуватися при побудові санкцій за вчинені адміністративні правопорушення, тим самим диференціювавши її. За основу диференціації у даному випадку можна взяти визначені Законом України «Про мисливське господарство та полювання» класифікацію та поділ тварин на копитних, хутрових звірів (крім білки, єнотовидного собаки, лисиці та шакала) та пернату дичину, оскільки такси за добування саме зазначених груп тварин є співмірними або найбільш наближеними. Так, найбільш суворі санкції необхідно запровадити за порушення правил полювання на копитних тварин (лося, оленя європейського, оленя плямистого, кабана, лані, козулі, муфлона), менш суворі - при аналогічних порушеннях добування деяких хутрових звірів та птахів (бобра, борсука, зайця-русака, бабака, куниць, нутрії, дикого кролика, ондатри, американської норки, вовка, лебедів шипуна та кликуна, галагаза, гусей, кеклика, сірої куріпки, фазана), найменш суворі – за порушення правил полювання на хутрових звірів та пернатих (білку, єнотовидного собаку, лисицю, шакала, голубів, качок, куликів, лиску, перепілку, інших мисливських птахів) [2].

В принципі, санкції ч. 1 та ч. 2 ст. 85 КУпАП в сучасній редакції в силу їхньої відносної визначеності дають можливість уповноваженим органам індивідуалізувати адміністративну відповідальність, проте право таких органів приймати рішення за внутрішнім переконанням може призводити до випадків, коли за незаконне добування лося одним суб'єктом та таке ж вполювання дикої качки іншим на відповідних осіб будуть накладені однакові стягнення або ж суворіше за добування пернатої. А тому проведена диференціація допоможе запобігти таким випадкам та сприятиме укріпленню справедливості при застосуванні досліджуваних норм.

Аналізуючи положення ст. 85 КУпАП, неможливо оминати увагою й відсутність розрізнення адміністративної відповідальності за грубе порушення правил рибальства (рибальство із застосуванням вогнепальної зброї) у частині четвертій зазначеної статті. Зокрема, у даному аспекті законодавцем не враховується заподіяння чи незаподіяння відповідними діями шкоди іхтіофауні, хоча, на мою думку, це було б доцільним та послідовним з огляду на проведену диференціацію за порушення правил полювання. Враховуючи наведене, вважаю, що стаття 85 КУпАП потребує також змін в частині встановлення менш суворої відповідальності за рибальство із застосуванням вогнепальної зброї, яке не мало наслідком добування, знищення або поранення тварин та більш суворої – у разі заподіяння відповідної шкоди тваринному світу.

Наступним проблемним моментом адміністративної відповідальності за порушення обігу цивільної вогнепальної зброї є законодавче формулювання місця вчинення адміністративного правопорушення як ознаки об'єктивної сторони в *ст. 174 КУпАП, якою встановлено відповідальність за стрільбу з вогнепальної зброї в населених пунктах і в не відведених для цього місцях, а також у відведених місцях з порушенням встановленого порядку* [1]. Як вірно зауважує О.М. Мердова, сучасна редакція диспозиції ст. 174 КУпАП у зв'язку із вживанням сполучника «і» між словесними конструкціями «в населених пунктах» та «в не відведених для цього місцях» перешкоджає застосуванню норм цієї статті у випадку стрільби з вогнепальної зброї поза населеними пунктами в невідведених для стрільби місцях. По суті, за такої редакції діяння буде протиправним лише у разі його вчинення у невідведених місцях населених пунктів [4, с. 123].

Водночас варто звернути увагу, що правотворець при конструюванні диспозиції досліджуваної норми використав *іменники «пункт» та «місце» у формі множини*, що, фактично, дає можливість застосовувати відповідний припис лише у разі стрільби у декількох населених пунктах та кількох невідведених чи відведених місцях. За таких умов використання вогнепальної зброї в одному населеному пункті чи в одному місці вважається законодавцем цілком правомірним та не тягне за собою наслідків у виді адміністративної відповідальності, що, беззаперечно, не є виправданим та, очевидно, не ставилося правотворцем за мету при ухваленні відповідної норми.

Підсумовуючи наведене, вважаю, що диспозиція статті 174 КУпАП в частині застосування вогнепальної зброї повинна бути висвітлена у наступній редакції: «Стрільба з вогнепальної зброї

в невідведеному місці населеного пункту, в невідведеному місці поза населеним пунктом чи у відведеному місці з порушенням встановленого порядку».

Окрім того, на мою думку, в аналізованій статті законодавцю *необхідно провести диференціацію адміністративної відповідальності в залежності від місця вчинення адміністративного правопорушення як ознаки об'єктивної сторони*.

Так, цілком очевидно, що стрільба з вогнепальної зброї у невідведеному місці населеного пункту несе більшу небезпеку для оточення, ніж аналогічні дії, вчинені у невідведеному для цього місці поза межами населеного пункту чи у відведеному місці з порушенням встановленого порядку. Останнє підтверджується також тим, що здебільшого застосування вогнепальної зброї в населеному пункті кваліфікується уповноваженими органами за ч. 4 ст. 296 КК України, а саме – хуліганство, тобто, грубе порушення громадського порядку з мотивів явної неповаги до суспільства, що супроводжується особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом, вчинене із застосуванням вогнепальної зброї [5]. При цьому розмежувальним критерієм складів правопорушень, передбачених ст. 174 КУпАП та ч. 4 ст. 296 КК України, у даному випадку є лише наявність чи відсутність у відповідній особи при вчиненні діяння мотиву явної неповаги до суспільства як ознаки суб'єктивної сторони складу правопорушення. Безумовно, наведена ознака є важливою, проте, варто зауважити, що вона жодним чином не впливає на ступінь заподіяної громадському порядку шкоди, яка у випадку вчинення кримінального чи адміністративного правопорушення є однаковою та не залежить від внутрішнього спонукання суб'єкта. Таким чином, вважаю, що ст. 174 КУпАП також потребує законодавчих змін і в частині встановлення більш суворої відповідальності за стрільбу в невідведеному місці населеного пункту.

Ще одним дискусійним питанням адміністративної відповідальності у сфері обігу цивільної вогнепальної зброї є *законодавче закріплення предмету адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 190 КУпАП*. Зокрема, даною статтею закріплено накладення стягнення за придбання, зберігання, передачу іншим особам або продаж громадянами *вогнепальної мисливської зброї без відповідного документа дозвільного характеру, виданого уповноваженим державним органом*.

У даному аспекті необхідно зазначити, що *за фактично аналогічні діяння з вогнепальною зброєю (крім гладкоствольної мисливської) передбачено кримінальну відповідальність згідно зі ст. 263 КК України* [5]. А тому, в силу ч. 2 ст. 9 КУпАП, відповідно до положень якої адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені цим Кодексом, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності [1], фактично предметом *ст. 190 КУпАП може бути виключно гладкоствольна мисливська вогнепальна зброя*. З огляду на зазначене, нормативні приписи ст. 190 КУпАП потребують удосконалення, оскільки у сучасній редакції предметом аналізованого складу також є і мисливська нарізна вогнепальна зброя та мисливська комбінована вогнепальна зброя, за незаконне поводження з якими правотворцем встановлено кримінальну відповідальність.

В контексті аналізованої статті *викликає зауваження й нормативний перелік діянь як ознак об'єктивної сторони складу*. Так, законодавцем закріплено адміністративну відповідальність лише за *продаж* предмету складу адміністративного проступку, у той час як згідно з чинним Кримінальним Законом кримінально карані є *збут* вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської). Відповідно до п. 16 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» незаконний збут холодної, вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв полягає в умисній передачі їх іншій особі поза встановленим порядком *шляхом продажу, обміну, дарування, сплати боргу тощо* [6].

Тобто, на сьогоднішній день до осіб, які передають гладкоствольну мисливську вогнепальну зброю шляхом обміну, дарування, сплати боргу тощо не можуть бути застосовані норми про адміністративну відповідальність, що, безсумнівно, є нелогічним та не виправданим, так як зазначені дії є не менш суспільно шкідливими. *Отже, в диспозиції статті 190 КУпАП термін «продаж» слід замінити терміном «збут»*.

Аналогічно незрозумілим є відсутність адміністративної відповідальності за *носіння вогнепальної гладкоствольної мисливської зброї*. Так, відповідно до згаданої вище Постанови Пленуму ВСУ під незаконним носінням вогнепальної зброї слід розуміти умисні, вчинені без передбачено-

го законом дозволу дії по її переміщенню, транспортуванню особою безпосередньо при собі (в руках, одязі, сумці, спеціальному футлярі, транспортному засобі тощо) [6]. Як бачимо, зазначені дії несуть навіть більшу небезпеку для суспільства, аніж зберігання такої зброї, проте таким діям з незрозумілих причин взагалі не приділена увага законодавця. А тому, вважаю, що диспозицію ст. 190 КУпАП необхідно також доповнити терміном «носіння».

Крім того, суперечливим моментом аналізованої норми є визнання правотворцем в якості суб'єкта складу адміністративного правопорушення «громадян». За таких умов у разі вчинення іноземцем або апатридом (особою без громадянства) діянь, що є частиною об'єктивної сторони складу правопорушення, такі особи не можуть бути притягнені до відповідальності, що є несправедливим та перешкоджатиме здійсненню закріплених у ст. 1 завдань Кодексу України про адміністративні правопорушення. У зв'язку з наведеним вказівка на суб'єкта вчинення даного адміністративного проступку підлягає виключенню.

Взагалі, на моє переконання, існування досліджуваної норми Кодексу України про адміністративні правопорушення є непослідовним, адже предметом її складу є лише гладкоствольна мисливська вогнепальна зброя, яка, як і інші види вогнепальної зброї, конструктивно призначена для ураження різного роду цілей. Як вже зазначалося мною у попередніх дослідженнях, очевидно, що й із гладкоствольної мисливської зброї можна завдати летальних поранень людині із значних відстаней, за ефективністю вона практично не відрізняється від своїх аналогів в класі нарізної чи комбінованої зброї, а окремі її різновиди у зв'язку з невинним вдосконаленням зброярства мають більш високу дальність уражаючої дії та менший розкид снаряду, ніж дещо старші зразки нарізної та комбінованої вогнепальної зброї.

Певні невідповідності та суперечності існують також у диспозиції норми, передбаченої ст. 191 КУпАП, а саме - порушення правил зберігання, носіння або перевезення нагородної, вогнепальної мисливської зброї громадянами, які мають відповідний документ дозвільного характеру, виданий уповноваженим державним органом на зберігання зазначеної зброї [1].

Передусім, незрозумілою є позиція правотворця щодо віднесення в якості суб'єкта проступку виключно осіб, які мають необхідний документ дозвільного характеру. За такого формулювання особи, що володіють вогнепальною зброєю без законних на те підстав та порушують відповідні правила зберігання, носіння чи перевезення зброї не можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності. Безперечно, останнє можна пояснити тим, що незаконні володільці вогнепальної зброї не повідомляються про адміністративну відповідальність та їм не роз'яснюються відповідні правила поведінки зі зброєю, проте такий аргумент нівелюється положенням ч. 2 ст. 68 Конституції України, відповідно до якого незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності [7].

Наведена думка підтверджується й судовою практикою. Зокрема, вироком Макарівського районного суду Київської області у справі № 370/930/20 від 24 червня 2020 року К. визнано винним у вчиненні злочинів, передбачених ч. 1 ст. 263, ч. 1 ст. 263-1, ст. 264 КК України за те, що він 23 лютого 2020 року перебуваючи в гаражному приміщенні, усвідомлюючи суспільно небезпечний характер своїх дій, після перегляду в мережі Інтернет відеоуроків по виготовленню із підручних засобів пістолета, використовуючи електричне точило, електричний зварювальний апарат, ізоляційну стрічку, інші підручні предмети, незаконно, тобто, без передбаченого законодавством дозволу, діючи з прямим умислом, з цікавості, виготовив саморобним способом короткоствольну гладкоствольну вогнепальну зброю по типу однозарядних пістолетів, придатну для проведення пострілів, після чого здійснив з вказаної саморобної вогнепальної зброї постріл патроном калібру 9 мм у ворота гаража, переконавшись у боєздатності виготовленої зброї.

Крім того, перебуваючи в тому ж гаражному приміщенні, того ж дня К. відразу після незаконного виготовлення вогнепальної зброї, без передбаченого законом дозволу, в порушення вимог п. 12.12 Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічним за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів, затвердженої наказом МВС України № 622 від 21.08.1998 (далі – Інструкція) [8], проявляючи злочинну самовпевненість, поклав саморобну вогнепальну зброю, в патронник якої спорядив один патрон калібру 9мм, на стелаж з вільним доступом до неї сторонніх осіб, тим самим розпочав її незаконне зберігання.

У цей час В., який перебував у гаражі разом з К., маючи вільний доступ до вказаної зброї, з метою цікавості, взяв зі стелажу короткоствольну гладкоствольну вогнепальну зброю, виготовлену К. саморобним способом по типу однозарядних пістолетів, придатну для проведення пострілів, та через необережність здійснив постріл у ліву частину живота свого тіла, при цьому отримавши тілесні ушкодження у вигляді вогнепального наскрізного проникаючого поранення живота з пошкодженням товстого кишковика та лівої нирки, що відносяться до категорії тяжких тілесних ушкоджень, які в момент заподіяння є небезпечними для життя [9].

Зазначений вирок підкреслює, що навіть у випадку незаконного набуття вогнепальної зброї особа повинна дотримуватись встановлених законодавством правил щодо її зберігання чи носіння. Таке твердження видається цілком послідовним, адже переслідує мету забезпечення відповідального поводження з вогнепальною зброєю та зниження ризику її застосування для заподіяння шкоди суспільним відносинам. А тому вважаю, що до кола суб'єктного складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 191 КУпАП, повинні бути включені також особи, які володіють вогнепальною зброєю без законних на те підстав.

Окрім того, як і в складі правопорушення, що закріплене ст. 190 КУпАП, *законодавець і у ст. 191 Кодексу виділяє в якості суб'єкта проступку виключно громадян України* та залишає таким чином поза увагою протиправну поведінку громадян іноземних держав та осіб без громадянства. Таке визначення може пояснюватись, в принципі, неможливістю отримати в Україні документ дозвільного характеру іноземцем та апатридом. У той же час згідно з нормативними приписами Інструкції іноземці вправі на території України за погодженням з іноземними дипломатичними представництвами країн, громадянами яких вони є, придбавати, перевозити через митний кордон та здійснювати транзит вогнепальної зброї, іноземні мисливці вправі в установленому порядку отримати рішення про надання дозволу на перевезення вогнепальної мисливської зброї і, до того ж, іноземні громадяни та апатриди можуть володіти вогнепальною зброєю незаконно. А тому виключення з назви та диспозиції ст. 191 КУпАП вказівки на приналежність до громадянства є абсолютно закономірним.

У контексті дослідження недоліків законодавчого регулювання виникають також питання щодо *коректності вживання конструкції «порушення строків реєстрації (перереєстрації)» у назві та диспозиції ст. 192 КУпАП*. Вживання словосполучення «порушення строків», на мою думку, видається невдалим, оскільки тлумачні словники трактують «порушення» як відхилення від правил, відступ від законів, невідповідність традиції, звичаям, а також як дія, похідна від слова «порушити». Водночас термін «порушити», на думку мовознавців, означає робити що-небудь всупереч наказові, закону; припиняти, переривати який-небудь стан, процес або вияв почуття; пошкоджувати, псувати, руйнувати що-небудь [10, с. 597-598].

А тому, якщо екстраполювати відповідні дефініції на випадки недотримання тим чи іншим суб'єктом конкретного строку, то нескладно помітити, що у такому разі «порушення», власне, зазнає та чи інша норма Закону чи підзаконного нормативно-правового акта, при цьому сам строк, як певний період у часі, залишається незмінним, він не переривається, не припиняється та йому не заподіюється шкода. Тобто, якщо у нормі є вказівка на конкретний проміжок часу (наприклад, 1 місяць), то ці часові рамки зберігаються у випадку їхнього недотримання і жодним чином не зазнають втручання.

Недосконалість диспозиції та назви статті 192 КУпАП також пов'язана із вживанням правотворцем терміну *«перереєстрація»*. Згідно з тлумаченням, що дається у більшості словників, зазначений термін означає повторну реєстрацію [11, с. 925]. Водночас, якщо проаналізувати чинні та такі, що втратили чинність, норми, то можна зробити висновок, що вимог стосовно повторної реєстрації зброї до її володільців ніколи не висувалося. На сьогоднішній день є можливість продовження строку дії дозволу, що, очевидно, є дещо відмінним від повторної реєстрації поняттям, адже у випадку з продовженням строку дії дозволу певна частина даних, що наявні в органі, який проводить таку реєстрацію, зберігається, при тому як повторна реєстрація передбачає здійснення реєстраційних дій спочатку та без збереження раніше зібраної інформації. У первинній редакції Інструкції законодавець невиправдано ототожнював ці поняття, що можна, зокрема, помітити у п. 2.10, згідно з приписами якого продовження терміну дії дозволів (перереєстрація) здійснюється в порядку, передбаченому для їх видачі [8]. Проте, як бачимо, ці правові поняття мають певну відмінність у своїй сутності та природі, а відтак вживання терміну «перереєстрація» у диспозиції та назві статті 192 КУпАП у сучасних реаліях лише ускладнює праворозуміння та тим самим суперечить принципу правової визначеності.

Окрім того, проблемним аспектом адміністративної відповідальності за статтею 192 КУпАП є визнання суб'єктом відповідного правопорушення «громадян» (у формі множини). По суті, за відповідного визначення цього елемента складу адміністративного проступку, адміністративна відповідальність може наставати лише у разі, коли правопорушення вчинено кількома особами. Безумовно, зазначена прогалина на сьогоднішній день не впливає на застосування статті 192 КУпАП уповноваженими органами, проте її усунення є важливим задля формування якісного, чіткого та доступного для пересічних громадян законодавства.

Підсумовуючи, вважаю, що *диспозицію статті 192 КУпАП слід викласти у наступній редакції: «Недотримання встановлених строків реєстрації нагородної, вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду, недотримання встановлених строків продовження строку дії дозволу на придбання, зберігання та носіння такої зброї або порушення правил взяття її на облік в уповноваженому органі Міністерства внутрішніх справ України у разі зміни місця проживання».*

Щодо норм статей 193–195 КУпАП, то тут, як і у випадку зі ст. 192 КУпАП, варто також вказати на недолік вживання у формі множини вказівки на суб'єкта зазначених правопорушень, а відтак словесні конструкції «громадянами, у яких уповноваженим державним органом анульовано документ дозвільного характеру на їх зберігання і носіння» (ст. 193 КУпАП), «працівниками торговельних підприємств (організацій)» (ст. 194 КУпАП) та «працівниками підприємств, установ, організацій, відповідальними за їх охорону» (ст. 195 КУпАП) слід замінити аналогічними виразами у формі однини, а саме – «громадянином, у якого уповноваженим державним органом анульовано документ дозвільного характеру на їх зберігання і носіння», «працівником торговельного підприємства (організації)», «працівником підприємства, установи, організації, що відповідальний за їх охорону».

Окрім того, у диспозиції ст. 194 КУпАП необхідно виправити вказівку на контрагента відповідного договору купівлі-продажу, а саме - виключити прив'язку до громадянства контрагента-фізичної особи, замінивши конструкцію «громадянам, що не мають на це відповідного документа дозвільного характеру» на сполучення слів «особі, що не має на це відповідного документа дозвільного характеру» та зазначити кожного з можливих контрагентів у формі однини («підприємству, установі, організації»).

На завершення вважаю за доцільне звернути увагу на доволі м'які санкції за вчинення адміністративних правопорушень, що передбачені ч.1, 2, 4 ст. 85 та ст.ст. 174, 190–195 КУпАП. На мою думку, у зазначених вище нормах розміри стягнень у виді штрафу є мізерними, а тому в умовах сьогоднішнього дня не здатні належно вплинути на запобігання вчиненню особами адміністративних правопорушень, що, у свою чергу, нівелює сутність адміністративної відповідальності.

Висновки. Таким чином, норми Кодексу України про адміністративні правопорушення, якими встановлено стягнення за порушення правил обігу цивільної вогнепальної зброї, містять ряд недоліків, які можуть негативно впливати на можливість їхнього правозастосування та ефективність правової охорони суспільних відносин, пов'язаних з використанням природних ресурсів, забезпеченням громадського і встановленого порядку управління. Урахування змін, що пропонуються у даній науковій роботі, здатне підвищити якість Закону та сприяти правослухняній поведінці і стримуванню протиправної діяльності у сфері обігу цивільної вогнепальної зброї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1-212²⁴) від 7 грудня 1984 р. (редакція від 14.10.2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.
2. Про мисливське господарство та полювання: Закон України від 22.02.2000 р. № 1478-III (редакція від 01.10.2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1478-14#Text>.
3. Такси для обчислення розміру відшкодування збитків, завданих унаслідок порушення законодавства в галузі мисливського господарства та полювання (крім видів, занесених до Червоної книги України): наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України та Міністерства екології та природних ресурсів України № 301/222 від 19.06.2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0842-17#Text>.
4. Мердова О.М. Об'єктивна сторона адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 174 КУпАП. *Правовий часопис Донбасу*. 2017. Випуск № 3-4(61). С. 121–125.

5. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III (редакція від 28.03.2024 р.). URL: [http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text).
6. Про судову практику про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами: постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 р. № 3. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-02#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-02#Text).
7. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР (редакція від 01.01.2020 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
8. Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів: наказ МВС України № 622 від 21 серпня 1998 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98#Text>.
9. Вирок Макарівського районного суду Київської області у справі № 370/930/20 від 24 червня 2020 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90156987>.
10. Новий тлумачний словник української мови: в 4 т./ укл. В. Яременко, О. Сліпушко. К. : Аконіт, 1998. Т. III: О-Р. 927 с.
11. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII. 1728 с.